

LAKIALOITE 22/2001 vp

Laki sairausvakuutuslain muuttamisesta

Eduskunnalle

ALOITTEEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Lakiesityksessä ehdotetaan nk. nollapäivärahan poistamista ja minimisairauspäivärahan palauttamista. Minimipäiväraha olisi esityksen mukaan 65 markkaa. Päivärahan suuruus perustuu pienimmän kansaneläkkeen määrään. Niinikään

ehdotetaan, että pienin äitiys-, isyys- ja vanhempainraha olisi 127 markkaa, joka olisi työmarkkinatuen ja työttömyysturvan peruspäivärahan suuruinen.

PERUSTELUT

1 Minimipäiväraha

1.1 Lainsäädännön nykytila

Sairausvakuutuslain (364/1963) 4 §:n mukaan, sellaisena kuin se on sairausvakuutuslain muutoksen (1500/1995) jälkeen, "vakuutetulla on oikeus saada sairauden perusteella korvausta tarpeellisen sairaanhoidon kustannuksista ja sairaudesta johtuvan työkyvyttömyyden aiheuttaman ansionmenetyksen korvaamiseksi päivärahaa sekä raskauden ja synnytyksen perusteella korvausta niistä johtuvista tarpeellisista kustannuksista". Edelleen lain ja mainitun muutoksen jälkeen 14 §:n mukaan "sairaudesta johtuvan työkyvyttömyyden aiheuttaman ansionmenetyksen korvaamiseksi suoritetaan päivärahaa sekä raskauden ja synnytyksen johdosta äitiysrahaa ja lapsen tai ottolapsen hoidon johdosta isyys- ja vanhempainrahaa ...".

Em. lainkohtien mukaan sairausvakuutuksen päiväraha on tarkoitettu korjaamaan ensisijaisesti työkyvyttömyydestä aiheutuvaa ansionmenetystä, mutta myös tarpeellisia sairaanhoidon kustannuksia. Ennen 1.1.1996 voimaan tullutta sairausvakuutuslain muutosta (1500/1995) oli voimassa nk. minimipäiväraha, viimeisinä vuosina 63 mk/pv, jonka perusteena olivat 4 §:n mainitsemat "muut tarpeelliset kustannukset". Lainmuutos 1500/1995 muutti myös sairausvakuutuslain 16 §:ää, johon tuli maininta, että "päivärahaa ei makseta, jos työtulot ovat alle 5 000 markkaa" vuodessa.

Koska sairaudesta kuitenkin aiheutuu myös pienituloisille ja tulottomille "tarpeellisia kustannuksia" ja koska työkyvyttömyys ja sairauskustannukset aiheuttavat vaaraa toimeentulolle, lakiin lisättiin samassa lainmuutoksessa uusi 18 b §, jolla luotiin nk. harkinnanvarainen päiväraha niille, jotka ovat työkyvyttöminä kauem-

min kuin 60 päivää. Samalla tosiasiallisesti tunnustettiin sairauspäivärahan perusteena sen merkitys myös toimeentulolle ottamalla lakiin (18 b §:n 1 mom.) maininta: "Vakuutetulle, jolla on 15 §:n 1 momentin nojalla oikeus päivärahaan ja jonka sairaudesta johtunut työkyvyttömyys on kestänyt vähintään 60 päivää, suoritetaan toimeentuloturvan kannalta välttämätöntä päivärahaa enintään 60 markkaa."

1.2 Nykytilasta aiheutuvat ongelmat

Sairauspäivärahaa on oikeus saada jokaiselta arkipäivältä, ei kuitenkaan sairastumispäivältä eikä sitä seuraavilta yhdeksältä arkipäivältä. Tämän nk. omavastuujakson jälkeen erityisesti pienituloiset ja tulottomat ovat vaikeassa asemassa, koska sairaus aina aiheuttaa lisäkustannuksia. Päätoiminen, itsenäisesti asuva korkeakouluopiskelija saa sairastuttuaan opintorahaan perustuvaa sairauspäivärahaa 53 markkaa päivältä, keskiasteen opiskelija 46,7 markkaa päivältä, tuloton, esimerkiksi kotiäiti, 0 markkaa päivältä. Kuitenkin erityisesti kotiäitien osalle saattaa tulla suuriakin kustannuksia lasten- ja kodinhoitojärjestämisestä sairauden aikana. Pienyrittäjät, joiden yritystulo saattaa jäädä matalaksi, voivat myös joutua hyvin pienelle päivärähälle. Tulottomia nk. nollapäivärahan saajia on vuosittain noin 14 000 kansalaista.

Sairausvakuutuslain 18 b §:n mukaista tarveharkintaista päivärahaa (nykyisin korkeintaan 60 mk/pv), voidaan maksaa vasta 60 sairauspäivän jälkeen. Tämä aiheuttaa kahden kuukauden aukon sairastuneen toimeentuloon, jona aikana sairastuneelle sairauden aiheuttamat ylimääräiset kustannukset on kuitenkin hoidettava. Tarveharkintaistakaan päivärahaa ei kuitenkaan makseta, jos puolison tulot kuukaudessa ovat 3 200 markkaa tai enemmän. Niinpä tilanteessa, jossa puoliso on eläkkeellä ja saa eläkettä tuon 3 200 mk/kk, sairastunut puoliso ei saa sairauspäivärahaa, vaikka hänen sairautensa olisi kiistaton ja johtaisi eläkkeelle 300 päivän jälkeen.

1.3 Yksityiskohtaiset perustelut muutosehdotuksille

Sairausvakuutuslain 14 §:n muuttamisella tässä esityksessä ehdotettuun muotoon tunnustetaan se, nykyisin 18 b §:ssä tunnustettu tosiasia, että sairausvakuutuksen päivärähällä on paitsi tarkoitus korvata ansionmenetystä myös turvata välttämätöntä toimeentuloa. Viittaus välttämättömän toimeentulon turvaamiseen poistuisi sairausvakuutuslaista kokonaan, kun 18 b § ehdotetaan poistettavaksi tarpeettomana minimipäivärahan säätämisen jälkeen.

Sairausvakuutuslain 16 §:n muutos tuo lainsäädäntöön takaisin minimipäivärahan, jonka suuruudeksi esitetään 65 markkaa. Ehdotettu päivärahan taso perustuu naimisissa olevan henkilön täyden kansaneläkkeen määrään toisessa kuntaryhmässä. Täyden kansaneläkkeen määrä v. 2001 on toisessa kuntaryhmässä naimisissa olevalla 2 318 mk /kk, jolloin vuosituloksi tulee 27 816 markkaa, josta laskettu sairauspäivärahan suuruus (sairauspäivärahan normaali laskentakaava on: $0,7 \cdot \text{vuositulo} : 300$) on mainittu 65 markkaa. Tällainen minimipäivärahan laskenta on perusteltu sikäli, että kansaneläke olisi tulottomalle tuon suuruinen, jos se voitaisiin myöntää välittömästi ilman nollapäivärahajaksoa. Kuten laskentakaavasta käy ilmi, sairausvakuutuspäiväraha lasketaan muiden päivärahan saajien tapaan ja mahdollisesti myöhemmin tuleva kansaneläke olisi (kuten työssä olevilla työtulo) suurempi.

Sairausvakuutuslain 18 b § voidaan poistaa tarpeettomana, kun minimipäiväraha määritellään 16 §:ssä.

1.4 Taloudelliset vaikutukset

Vuonna 1999 Kansaneläkelaitos maksoi sairauspäivärahaa 12 234 000 päivästä yhteensä noin 2,7 miljardia markkaa. Päivärahan suuruus oli keskimäärin 222,6 markkaa. Keskimääräinen sairauspäivärahajakson pituus vuonna 1999 oli 40,6 päivää. Nk. nollapäivärahan saajia vuonna

1999 oli noin 14 000. Ei ole mitään perustetta, jolla heidän sairausjaksonsa voisi poiketa keskimääräisestä päivärahajaksosta, joten maksettavia päiviä heille kertyisi noin 560 000; korvattavat päivärahapäivät lisääntyisivät siis noin 4,7 %:lla. Kustannuksia uudistuksesta tulisi noin 36,4 miljoonaa markkaa, joten sairausvakuutuksen päivärahakustannukset nousisivat noin 1,3 %.

2 Äitiys-, isyys- ja vanhempainpäiväraha

2.1 Nykytila ja ongelmat

Vielä 1990-luvun alussa pienimmän äitiys-, isyys- ja vanhempainpäivärahan suuruus oli sidottu kotihoidontuen perusosaan. Vuodesta 1996 alkaen se on kuitenkin ollut sairausvakuutuslaissa (22 §) markkamääräinen 60 markkaa (1500/1995). Muutoin päivärahan suuruus määräytyy kuten sairausvakuutuksen päiväraha.

Vähimmäismääräistä päivärahaa saavat ovat henkilöt ovat pääosin työttömiä, opiskelijoita, vastavalmistuneita, pienyrittäjiä tai tilapäisiä pätkätoita tekeviä, joiden vuositulo ei ylitä 27 000 markkaa. Perhe- ja väestöpoliittisesti ei ole perusteltua, että henkilölle on taloudellisesti edullisempaa olla työttömänä kuin synnyttää lapsi. Synnyttämisen ja vastasyntyneen lapsen hoidon arvostuksen kannalta ei myöskään ole rohkaisevaa, että jopa toimeentulotuen perusosa — jota yleisesti pidetään pienenä ja johon toivotaan korjausta — on äitiyspäivärahaa suurempi.

Kansaneläkelaitoksen tilastojen mukaan v. 1999 alkoi 55 920 vanhempainpäivärahakaut-

ta, vanhempainpäivärahapäiviä oli 15 313 100, joista 27,9 % oli vähimmäispäivärahapäiviä. Vähimmäispäiväraha koskee siten noin 16 300 vuosittain syntyvän lapsen vanhempia; käytännössä ongelma koskee vuosittain lähes kaksinkertaista määrää perheitä vanhempainrahakauden jatkuessa lähes vuoden ajan.

2.2 Muutosehdotus

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi sairausvakuutuslain 22 §:ää niin, että minimipäiväraha olisi 127 markkaa päivältä. Ehdotettu markkamäärä on sama kuin työttömyysturvan peruspäiväraha ja työmarkkinatuki vuonna 2001. Työttömyysturvan tasoa määriteltäessä on ajateltu sen tuovan riittävän perusturvan henkilölle, joka ei työttömyyden takia voi sitä itse ansaita. Vastavaan tasoinen turva on perusteltu myös sille, joka ei voi ansaita itse perusturvaansa synnyttämisen tai lapsen hoidon takia.

2.3 Taloudelliset vaikutukset

Kansaneläkelaitos maksoi äitiys-, isyys- ja vanhempainpäivärahaa v. 1999 noin 2,8 miljardia markkaa. Vähimmäispäivärahan korottaminen 127 markkaan lisäisi suoria vuotuisia äitiys-, isyys- ja vanhempainrahakustannuksia n. 290 milj. mk, siis 10 %. Epäsuorasti muutos vähentäisi mm. asumistuki- ja toimeentuloturvakustannuksia.

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että eduskunta hyväksyy seuraavan lakiehdotuksen:

Laki

sairausvakuutuslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan 4 päivänä heinäkuuta 1963 annetun sairausvakuutuslain (364/1963) 18 b §, sellaisena kuin se on laissa 1500/1995, ja

muutetaan 14 §:n 1 momentti, 16 §:n 1 momentti ja 22 §:n 1 momentti, sellaisina kuin ne ovat 14 §:n 1 momentti mainitussa laissa 1500/1995, 16 §:n 1 momentti laissa 1119/1983 sekä 22 §:n 1 momentti mainitussa laissa 1500/1995 ja laissa 350/1996, seuraavasti:

14 §

Sairaudesta johtuvan työkyvyttömyyden aiheuttaman ansionmenetyksen korvaamiseksi ja välttämättömän toimeentulon turvaamiseksi suoritetaan päivärahaa sekä raskauden ja synnytyksen johdosta äitiysrahaa ja lapsen tai ottolapsen hoidon johdosta isyys- ja vanhempainrahaa, sikiön kehitykselle tai raskaudelle aiheutuvan vaaran johdosta erityisäitiysrahaa sekä sairaan lapsen hoitoon ja kuntoutukseen osallistumisen johdosta erityishoitorahaa.

16 §

Päivärahan määrä päivältä on 70 prosenttia vakuutetun verotuksessa asetuksella säädettävänä kalenterivuotena todettujen työtulojen kolmassadasosasta siltä osin kuin työtulot eivät ylitä 130 000 markkaa. Jos työtulot ylittävät 130 000 markkaa, mutta eivät ylitä 200 000 markkaa, päivärahan määrä on 130 000 markkaa ylittävältä osalta 40 prosenttia 130 000 markkaa ylittävän osan kolmassadasosasta. Jos

työtulot ylittävät 200 000 markkaa, päivärahan määrä on 200 000 markkaa ylittävältä osalta 25 prosenttia 200 000 markkaa ylittävän osan kolmassadasosasta. Päiväraha on kuitenkin aina vähintään 65 markkaa päivältä. Työtulona ei oteta huomioon tuloja, jotka on verotuksessa arvioitu verotuslain 72 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitetulla tavalla sen vuoksi, ettei veroilmoitusta ole annettu.

22 §

Äitiys, isyys- ja vanhempainrahan määrä on yhtä suuri kuin 16 ja 17 §:ssä sekä 18 a §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitettu päiväraha. Äitiys-, isyys- ja vanhempainrahan määrä on kuitenkin vähintään 127 markkaa päivältä

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammi-kuuta 2002.

Helsingissä 2 päivänä maaliskuuta 2001

Niilo Keränen /kesk
Anneli Jäätteenmäki /kesk
Maria Kaisa Aula /kesk
Jukka Vihriälä /kesk
Pekka Nousiainen /kesk
Juha Korkea-osa /kesk
Markku Rossi /kesk
Inkeri Kerola /kesk
Juha Rehula /kesk
Pekka Vilkuna /kesk
Marja-Leena Kemppainen /skl
Timo Kalli /kesk
Kyösti Karjula /kesk

Seppo Lahtela /kesk
Seppo Kääriäinen /kesk
Kari Myllyniemi /kesk
Sulo Aittoniemi /alk
Johannes Leppänen /kesk
Petri Neittaanmäki /kesk
Sirkka-Liisa Anttila /kesk
Mauri Salo /kesk
Raimo Vistbacka /ps
Osmo Puhakka /kesk
Pentti Tiusanen /vas
Toimi Kankaanniemi /skl
Tero Mölsä /kesk

LA 22/2001 vp — Niilo Keränen /kesk ym.

Leea Hiltunen /skl
Hannu Aho /kesk
Antti Rantakangas /kesk
Tanja Karpela /kesk
Lauri Oinonen /kesk
Mika Lintilä /kesk
Jari Leppä /kesk
Markku Laukkanen /kesk
Matti Väistö /kesk

Olavi Ala-Nissilä /kesk
Mirja Ryyänen /kesk
Tytti Isohookana-Asunmaa /kesk
Anne Huotari /vas
Risto Kuisma /rem
Seppo Kanerva /kok
Mikko Kuoppa /vas
Veijo Puhjo /vas